

İngilterenin Osmanlı Türkiyesine Yönelik "Psikolojik Savaşı" ve Said Nursi

- I -

Uluslararası ilişkiler, özellikle [Said Nursi](#)'nin doğup yetiştiği dönemde Osmanlı'nın "**düvel-i muazzama**" dediği Büyük Güçler arasında geçen bir güç ve iktidar mücadelesine, sahne oluyor. Bu rekâbet sahnesindeki aktörlerin *-ki bunların başında o dönemde Avrupa'nın sanayileşmiş ülkeleri olan İngiltere, Fransa ve Almanya geliyordu-* dâimî politik amaçlarına ulaşmada başvurdukları yöntemlerden biri de, askerî ve iktisadî olanların dışında, "**psikolojik savaş**"tı.

Psikolojik savaş diyerek kasdımız, sözkonusu devletlerin hedef ve çıkarları olduğu ülkede yürüttüğü propaganda ve eylemden örlü yoğun bir "**beyin yıkama**" terör faaliyetidir. Sivil halka veya sokaktaki adama yöneltilen bu harekâta amaç; zihinleri bulandırarak, halkın kendi ülke idarecilerine karşı sadakatini kırmak, hattâ onları kendi yayımcı veya işgâlcı emelleri doğrultusunda birer eylemci hâline getirmektir.

Büyük Güçler arasında özellikle İngiltere'nin, Osmanlı Devleti üzerinde bu harekât imparatorluğun son yüzyıl boyunca sistemli bir şekilde uyguladığı gözlemlenir. Osmanlı, bilindiği gibi XX. yüzyılda dahi hâlâ Rumelide bir kanad bulunan bir güç ve Ortadoğu devletidir. Ortadoğunun iktisadî, siyasî ve stratejik açıdan önemi Osmanlı Türkiyesinin uluslararası ilişkilerde emperyalist bir siyaset izleyen Birleşik Krallığın ilgi ve nüfûz sahası olmasına sebep olacaktır. XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar Hind sömürmesine ulaşım yollarını denetim altında tutma pahasına Osmanlı Devletine, Çarlık Rusyasının yayımcı tatbikatına karşı destek veren Londra, bu tarihten sonra uluslararası ilişkilerde Petersburg'a yakınlıkla uyarı "Hasta Adam" denilen Osmanlı imparatorluğunun bölünmesine göz yumar bir hâle gelmiştir. Dahası, **Ortadoğu, hâkimiyeti için ise yolun Osmanlı'nın yerine bu çok uluslu imparatorluğun bünyesinden kopan gayr-i müslim ve gayr-i Türk cemaatlerin, kendi himâyesinde devletçikler kurması olduğuna inanmaktır.** İşte, bu politikadan hareketle Osmanlıya karşı ayrılmış hareketleri, II. Abdülhamid döneminde hem yetirtmiş, hem de desteklemiştir.

Londra için amaçlarına ulaşmaya sandığı bir ortamda Jön Türkler'in 1908'de Mevritiyeti geri getirmeleri, ya da Osmanlı'da parlamenterizmin yeniden devreye sokulması tatsız bir sürpriz olacaktır. Ya Osmanlı, bu hamle ile kendisini yenilirse? Azınlıkların ayrılmış emelleri Mevritiyetin hürriyetçi ortamında törpülenirse? Daha kötüsü, Türklerin bu tecrübesi başarılı olursa, kendi sömürgelerindeki Müslüman teba da aynı modeli ithâl kalkarsa, ne yaparlar; hakimiyetlerini nasıl muhafaza edebilirlerdi?

İşte, 1908 ile 1923 arasında İngiltere'nin Osmanlı Türkiyesi üzerinde kesif bir psikolojik harekât uyguladıkları dönemdir. Bu dönemde Londra, bir çalışmada daha ayrıntılı bir şekilde vurguladığımız gibi azınlıklar üzerinde propaganda gayretlerinden, itihat ve Terakki'yi devirmeye yönelik darbe teebbüslerine ve ayrılmış isyanlarına kadar her türlü yıkıcı faaliyetin arkasında olacaktır.²

Bu tebli?de söz konusu bu emperyalist sava?a kar?? "["Bediüzzaman" Said Nursî'nin kar??](#) gayretlerine temas edece?iz.

- II -

Me?rutiyetin ilân?ndan memnuniyetinin Selânik'te irticalen verdi?i bir nutukta da alt?n? çizen Said Nursî'nin bu tavr?n?n ard?nda, siyasî dü?ünce olarak, istibdada kar?? olu?u yatar. ?stibdad? kategorik olarak ele al?r, "**tahakküm, muamele-i keyfiye, cebir**" ?eklinde nitelendirir. Said Nursî'ye göre, istibdat, "**zulmün temelidir.**"³ Ama, Me?rutiyet, ?slâm'dir:

"Ruh-u me?rutiyet ?eriattand?r. Hayat? da ondand?r. Fakat, ilcâ-y? zaruretle teferruat olabilir."⁴

Burada teferruata girmiyoruz; ancak Mürsel'in de belirtti?i gibi; hürriyet, adalet, ?ûra ile ferdin serbest iradesine ve millî hâkimiyet gibi temel esaslara dayanan me?rutiyet, ona göre, her türlü refah ve saadetin kayna?? olup, millî hâkimiyeti temin ve tesis vas?tas?d?r."⁵

Me?rutiyet'in ilân?, Güneydo?u Anadolu'da da zihin kar???kl??na sebep olabilirdi. ?ngiliz propagandas? bölücü niteli?i ile buraya sirâyet edebilirdi. ??te, bu ortamda Said Nursî ?arktiki a?iretlerin suallerine, cevap olarak ?unlar? kaydeder:

Hürriyet ve me?rutiyeti takdir etmeyenleri tasvir ederken;

"Cehalet a?an?n, inad efendinin, garaz beyin, intikam pa?an?n, taklid hazretlerinin, mösyö gevezeli?in taht-? riyasetlerinde insan milletinden menba-? saadetimiz olan me?vereti inciten bir cem'iyettir" diyecektir.⁶

Yeni Hükûmetin hedefinin "**uhuvvet-i imâniye s?rr?yla üçyüz milyonu bir vücut eden ve nûrânî olan ?slâmiyetin silsilesini takviye etmektir**" ?eklinde ortaya koyarak ?ttihad ve Terakki'nin "**?ttihâd-? ?slâm**" siyasetine yönelece?inin müjdesini veriyordu. Bu misyonu yürütecek Jön Türkler aras?nda ?slam? ya?amayanlar?n oldu?una dair a?airin ku?kusuna da kat?ld??n? belirtiyordu. Ancak, "**hamiyyet ayr?, i? ayr?d?r**" demekten de kendini alam?yordu. A?iretlerin Jön Türklerin aras?nda masonlar?n bulundu?una dair beyanlar? üzerine Said Nursî, ?ttihad ve Terakki içinde derhal bir ayr?ma dikkat çekmektedir:

"?stibdad, kendini ibka etmek için ?u telkinat? vermi?tir. Baz? laubalilik dahi, ?u vehme kuvvet veriyor. Fakat emin olunuz ki, onlar?n masonlu?a girmeyen k?sm?n?n maksadlar? dine zarar de?ildir. Belki, milletin selametini te'min etmektir. Fakat, baz?lar? dine lay?k olmayan barid taassuba müfritane ili?iyorlar. Demek, hürriyete ve me?rutiyete hizmetleri sebkâta eden veyahut kabul eyleyenleri Jön Türk tesmiye ediyorsunuz. ??te onlar?n bir k?sm?, ?slamiyet fedaileridir. Bir k?sm? da, selamet-i millet fedaileridir. Onlar?n ukde-i hayatiyelerini te?kil eden, mason olmayan ekseri; ittihad ve terakkidir. Ve sizin ?u a?airiniz kadar ulema ve me?ayih, Jön Türkler meyan?nda mevcuttur. Vak?a onlarda birtak?m edepsiz, çok sefih masonlar dahi bulunur; lâkin

yüzde ondur. Yüzde doskan? sizin gibi mu'tekid müslimlerdir."⁷

Bunu da ?u vesile ile kaydetmek gerekir ki, Said Nursî'nin yukarıdaki ifadede "**istibdat**" diye nitelendirdi?i evrensel, ya da emperyal istibdat, ya da ?ngiltere'dir. Burada, bundan önceki aç?klamalar?n?n ?????nda Said Nursî'nin ?ngiliz propagandas?n?n "**Jön Türk-Mason-Siyonist i?birli?i**" temas? ile ülkedeki bölücülük faaliyetlerine iltifat edilmemesi ikâz?n? yapt???n? görüyoruz.⁸ Nitekim, ileride, harp yıllar?nda ?ngilizler, Siyonistleri bizzat destekleyen bir güç olarak bu propaganday? gerek Osmanl?'ya ba?l? Arap Ortado?usu'nda, gerek sömürgeleri Güney Asya'da i?leyerek; cihad ilan etmi? Osmanl?'n?n ?slâm dünyas?ndaki manevi desteklerini k?rmak isteyeceklerdir. Bu temas?n 1916'da Türklere, ?ngiliz tahriki ve te?viki ile isyan eden Mekke Emiri ?erif Hüseyin'ce de bayrak edildi?i hat?rlanmal?dır. Hürriyeti gayr-i müslimlerin istismara kalkabilecekleri korkusu dile getirildi?inde ise as?l serbestli?in Müslümanlar?, "**millet-i hâkime**" haline getirece?ini ya da ba?ka bir deyi?le Osmanl? Me?rutiyet rejiminde ço?unluk olan Müslüman ahalisinin sesini daha fazla duyurabilece?i, kendi kaderine hâkim olabilece?i ortam?n sa?lanabilece?ini savunuyordu. Hattâ, böylece hürriyetin ülke a???r? boyutunun da Müslümanlara kazandıracaklar?n? ?öyle ifâde ediyordu:

"Lâkin, yine biz ehl-i ?slâm zararlı de?iliz. Çünkü; içimizdeki Ermeniler üç milyon olmad??? gibi, gayr-i müslimler dahi on milyon yoktur. Halbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşlerimiz üçyüz milyondan ziyade iken, bunlar üç müthi? kayd-? istibdad ile mukayyed olup, ecnebilerin istibdad-i manevilerinin taht-? esaretlerinde ezilirler. ?te hürriyetimizin bir ?ubesi olan gayr-i müslimlerin hürriyeti, bizim umum milletimizin hürriyetinin rü?vetidir. Ve o müthi? istibdad-? manevinin dafiidir. Ve o kay?tlar?n anahtar?dır. Ve ecnebilerin, bizim dü?ümüne çöktürdükleri müdhi? istibdad-i manevinin rafi'idir. Evet, Osmanl?lar?n hürriyeti; koca Asya tali'nin ke???af?dır. ?slâmiyetin baht?n?n miftah?dır, ?ttihad-??slâm ?u'runun temelidir."⁹

- III -

31 Mart (1909) Olay? hareketli ortam?nda yat???r?c? gayretleriyle dikkat çeken Said Nursî¹⁰ 1910'da Van'a gider bir yıl sonra da ?am'a geçer. ?ngiltere'nin Osmanl?'n?n Arap eyaletlerinde yo?un Türk aleyhtar? bir propagandaya giri?ti?i dönemlerdir. ?ttihatç?lar gibi ülkeyi ?slâmî yap?s?ndan koparmaya ve "**Türkle?tirmeye**" azimli Cengiz Han'vari putperest pozitivistlerin iktidara geldi?i söylentileri, milliyetçilik ate?i zaten II. Abdülhamid'in saltanat? s?ras?nda yak?lm?? yöre halk? aras?nda ciddi patlamalara yol açacak seviyeye ula?m??t?r. Bu ortamda Said Nursî, geni? bir ulema kitlesine Emevi Camiinde bir hutbe okur, onlar? ayd?nlatmaya çal???r.

Hutbesinde ?slâm âleminin ilerlemesini tevkif eden "**hastal?klara**" temas eden Said Nursî, Araplara bu illetlerden birinin "**Ehl-i imân? birbirine ba?layan nurani rab?talar? bilmemek oldu?unu**" hat?rlat?yordu.¹¹ Devamla, sözkonusu deh?etli hastal?klar?n "**Eczahane-i Kur'aniye**"den ald??? dersle tedavi edilece?ini vurguluyordu. Ona göre, Müslümanlar, "**emellerini**" kaybetmi?lerdi. Oysa ki; "**istikbâl yaln?z ve yaln?z ?slâmiyetin olacak.. Ve hâkim, hakaik-? Kur'âniye ve imâniye olacak**" diyordu. Çünkü, Said Nursî, ?slâmiyetin "**hem manen hem maddeten terakki etmeye kabil ve mükemmel bir istidad?**" oldu?una ?ehadet ediyordu.¹² Asl?nda, hutbe Müslüman Araplar? çal???maya,

bar??ç? hedeflere, refâh ve ilerlemeye, k?saca Me?rutiyetle zindele?en Osmanl? gelece?ine hizmete davetti. Avrupan?n "**zekâ tarlalar?**" dedi?i fikir adamlar? bile ?slâm'in ilerideki muzafferiyetini görürken, Müslümanlar?n bedbin olmas? nas?l izah edilebilirdi. Yeise dü?memek gerekiyordu:

"?n?âallah yine Araplar ye'si b?rak?p ?slâmiyet'in kahraman ordusu olan Türklerle hakiki bir tesanüd ve ittifak ile el ele verip Kur'an'ın bayra?ın?n dünyan?n her taraf?ndan ilân edeceklerdir."¹³

Demek ki, Said Nursî aç?kça ifâde ediyor: "**.. siyaset propagandas? bazan yalana ziyade revac verdi**" derken¹⁴ kastetti?i ?ngiliz y?k?c? psikolojik harekât? olsa gerektir.

Bak?n?z, ?u beyan da ayn? do?rultuda bir mesajd?r:

"Ve Hilâfet-i Osmaniye ve Türk ordusunun o milliyete bayraktarl??? itibariyle, o ?slâmiyet milliyetinin sade fi ve kal'as? hükmünde Arab ve Türk hakiki iki karde?, o kal'a-i kudsiyenin nöbettarlar?d?rlar."¹⁵

[Said Nursî](#)'ye göre Araplar?n "**Me?rutiyet, Bat? kurumlar?n?n ithalidir, Osmanl?n?n ?slâmî bünyesini rencide edecek**" yaygaras?, ?ngilizlerin emperyalist amaçlar?na kap?lmak demektir. Çünkü, yukarıda da kaydetti?imiz gibi, Said Nursî aç?s?ndan, "**Müslümanlar?n hayat-? içtimaiye-i ?slâmiyedeki saadetlerinin anahtar? me?veret-i ?er'iyedir."**¹⁶ Bu ?ura sistemi, "**?slâm?n ayaklar?na konulmu? çe?it çe?it istibdatlar?n kay?tlar?n?, zincirlerini açacaktır."**¹⁷ Buradaki anti-emperyalist dü?üncesinin hangi istibdat? parçalamay? kastetti?i herhalde anla??lm??t?r.

Garp?n esaret zincirini Osmanl?n?n boynuna dolamaya ahdedti?i bir s?rada Türk ve Arap?n s?rt s?rta vermesi ile bu oyun bozulabilecektir. Korunmas? gereken de budur; ?slam'ın da bu birlikteli?i sa?layan yap?s?d?r:

"Hamiyet-i diniye ve ?slâmiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamiyle mezcolmu? ve kabil-i tefrik olamaz bir hâle gelmi?. Hamiyet-i ?slâmiye en kuvvetli ve metin ve Ar?tan gelmi? bir zincir-i nuranîdir. K?r?lmaz ve kopmaz bir urvetü'l-vüskad?r. Tahrib edilmez, ma?lub olmaz bir kudsi kal'ad?r."¹⁸

?ahiner'in kaleme ald??? biyografiden bu hutbenin amac?na ula?t???n? ö?reniyoruz.¹⁹

- IV -

Me?rutiyetin ilk yıllar?, Osmanl? için Rumelide özellikle s?k?nt?l? bir dönemdir. Bir yandan Bulgar-Yunan-S?rp ayr?l?kç?l???, öte yandan Slav ve Germen yay?lmac?l???, Türkleri Anadoluya p?l? p?rt?lar?yla sepetlemek üzere faaliyettedir. ?ngiltere de bu çabalara göz yummakta, hattâ, uluslararası dengeleri fazla bozmad??? ölçüde, gizlice desteklemektedir. Biz, o günlerde Said Nursî'yi Padi?ah Sultan Re?ad'ın tebas?n? teskin etme gezisinde görürüz. Onun akl? ?artkad?r. Yabancı kaynakl? bölücülü?e kar?? Güneydo?u Anadolu'da müsbet ve dinî ilimlerin içiçe bulundu?u bir "**Medresetüzzehra**" ile kar?? konulabilece?ine padi?ah? inand?rm??t?r. Bu projesinin temelleri at?lmaz. Birinci Cihan Harbi ba?lam?? ve ?ngiliz propandas? aleniyete dökülmü?tür.

Y?l 1915. Said Nursi, A?ustos ay?nda ise vatan m?dafaas? u?runa Do?u Anadolu'dad?r. Bilindi?i gibi, harple birlikte Ermeni ihtilâlcî komiteleri Do?u'da isyanlar ç?kararak, Rus i?galinin ileri karakollar? hâline gelmi?lerdir. Ve, biz burada Said Nursi'yi Bitlis'in savunmas?nda "**hocadan çok milis kumandan?**" hüviyetiyle görürüz. "**Keçe Külahl?lar**" i?gale kar?? kahramanca dövü?ürler; ancak, bu Do?u Anadolu'nun dü?man istilas?na maruz kalmas?n? engelleyemez. Yaral? [Bediüzzaman](#), Rus esiri olarak Sibiryaya sürgün edilir. ?ki y?l sonra firar ederek Türkiye'ye döner. Yurda kavu?unca Dar-ül Hikmetül ?slâmiye azal??na getirilen Said Nursi'yi mütareke döneminde Kürt Ne?r-i Maarif Cemiyeti üyeleri aras?nda da görüyorsak da, amac?n?n, bu dönemdeki baz? Kürtçü cemiyetler gibi ayr?l?kç?l?k olmad??, bilâkis merkezî idarenin çökmesiyle dü?man istilâs?na kar?? mahallî bazda direni?lerin yegâne kurtulu? yolu açmak oldu?u ve bu yolda da yerel halk aras?nda e?itim faaliyetinin kilit rolü oynayaca?? inanc?n?n bulundu?unu, yine kendi ifâdelerine dayanarak varsayabiliriz. Nitekim,

"Kürdistan te?kil etmek de?il, Osmanl? ?mparatorlu?unu ihyâ edelim."²⁰

ifadesi kay?tlardad?r.

Bu tesbiti, bir ba?ka ifadeyle de delillendirelim:

"Allahû Zülcelâl Hazretleri, Kur'an-? Kerimde, 'öyle bir kavim getirece?im ki, onlar Allah'? severler, Allah da onlar? sever' diye buyurmu?tur. Ben de bu beyân-? ?lahî kar??s?nda dü?ündüm, bu kavmin bin y?ldan beri âlem-i ?slâm'n bayraktarl??n? yapan Türk milleti oldu?unu anlad?m. Bu kahraman millete hizmet yerine dört yüz elli milyon hakiki Müslüman'n karde? bedeline, bir kaç ak?ls?z kavmiyetçi kimsenin pe?inden gitmem."²¹

- V -

Mütareke dönemi, uluslararası geli?melerin ??????nda de?erlendirildi?inde, o y?llarda ?ngilizlerin insafs?z bir tarzda Osmanl?y? parçalama siyasetine kar?? sömürgeleri olan Güney Asya Müslümanlar? aras?nda "**Hilâfet Hareketi**" ad? alt?nda Türklere daha iyi bar?? ?artlar? tan?nmas? yolunda bir ba?kald?r?n?n doru?una ula?t??? gözlemlenmektedir.²² Bu, aç?k bir ifâde ile emperyalizme kar?? bir tür ?slâm dayan??mas?d?r ki, Said Nursî bu ortama iki çal??ma ile katkıda bulunmu?tur. Gizlice yay?nlad??? Hutuvat-? Sittede ?ngiliz i?galini çok ?iddetli lisânla k?namakta, ?slâm âlemine seslenmektedir:

Bak?n?z ?ngiliz'e nas?l çat?yor:

"En ziyade hile ve fitne kuvvetiyle ayakta duran azametli kuvvetin bizi ye'se dü?ürmüyor. Evvela,

hile ve fitne, perde alt?nda kald?kça tesir eder. Zahire ç?kmakla iflâs eder, kuvveti söner. Perde öyle y?rt?lm?? ki, senin yalan, hile, fitne; hezeyana, maskaral??a inkilâp edip akim kal?yor. Bu defaki Anadoluya kar??... gibi.

"Saniyen:

"O kof kuvvetin yüzde doksan? sana kar?? i'tilâf kabul etmez. Muhas?m bir cereyan, atalete mahkum ediyor. Fazla kalan kuvvetinle dert ve dermanda mü?terek olan alem-i ?slâm? susturacak, depretmeyecek derecede eskisi gibi istibdat alt?nda tutmaya ihtimâl versen, ?eytan iken e?e?in e?e?i olursun!

"Hey! Ekpekü'l-küpeka!... Köpekten tekepküp etmi? köpek!

"Salisen:

"Madem ki öldürüyorsun.. Ölmek iki suretlidir.

"Birinci Suret:" Senin aya??na dü?mek, teslim olmak suretinde ruhumuzu, vicdan?m?z? ellerimizle öldürmek; cesedi de güyâ ruhumuza k?sasen sana telef ettirmektir.

"?kinci Suret:" Senin yüzüne tükürmek, gözüne tokat vurmakla, ruh ve kalbimiz sa? kal?r. Ceset de ?ehid olur. Akide-i faziletimiz tahkir edilmez, ?slâmiyetin izzetiyle istihza edilmez.

"Elhâs?l:

"?slamiyet muhabbeti, senin husumetini istilzam eder. Cebrail, ?eytan ile bar??amaz."²³

Yukar?da dercetti?imiz sat?rlar?n yazar?, Milli Mücadelenin ba?lamas? ile Anadolu hareketine de sahiplenir. Bilindi?i gibi 11 Nisan 1920 tarihinde ?eyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi, Kuva-y?Milliyenin ve Kurtulu? Sava??n?n aleyhinde say?lacak be? fetva vermi?tir.

Bu fetvaya kar?? harekete geçen 76 müftü, 36 ilim adam?ve 11 mebus bu fetvay? tesirsiz hale getiren mukabil fetvalar verdiler.

Bu fetvaya [Bediüzzaman](#) da kar?? ç?km??t?r. ?öyle diyordu:

"??gal alt?ndaki bir memlekette ?ngilizlerin emri ve tazyiki alt?nda bulunan bir idarenin ve me?ihat?n fetvas? mualleldir, mesmu olamaz. Dü?man istilas?na kar?? harekete geçenler asi de?illerdir, fetva geri al?nmal?d?r."²⁴

1922'de Said Nursî Ankara'dad?r. ?stasyonda kar??lan?r. Hüsnü kabûl görür. Meclis kürsüsünden Anadolu gazilerini tebrik eder, ba?ar?lar? için dua eder. K?sa bir süre sonra milletvekillerine hitâben bir beyanname haz?rlayarak, Milli Mücadelenin ?slâmî boyutunu vurgular. Ankara'dan Van'a geçerken, hayat?n?n emeli, ?ark Üniversitesinin te?kili için tahsisat vaadini alm??t?r. Said Nursi'nin bundan sonraki hayat?, "**Yeni Said**" evresi tebli?imizin d???nda oldu?u için, burada anlat?m?m?z? noktalyoruz.

- VI -

Toparlayacak olursak, Said Nursi, kendi deyimiyle "**Eski Said**" devresinde me?rutiyet ve hürriyetin ?slâm?n vazgeçilmez icaplar?ndan oldu?u inanc?yla ?ttihat ve Terakki'nin 1908'de ülke yönetimine geçi?ini memnuniyetle kar??lam??t?. Ümidi oydu ki, onun gibi ulemadan pek çok ki?inin yerinde sayd??n?, hattâ ülkeyi, giderek artan Bat? emperyalizmi kar??s?nda yeterince koruyamad??n? dü?ündü?ü Sultan Hamid idaresinin iktidar? genç, vatanperver ve hürriyetçi bir yönetime teslimi ile, ?slâm?n zinde potansiyeli i?lerlik kazanacak ve böylece Osmanl? çökü?üne reçete olarak sunulan ?slâmc?l?k reçetesi "**Hasta Adam?**" tedavi ederek, aya?a kald?racakt?r. Bu inançtan hareketle, Said Nursi kendini bir yandan halk?n ayd?nlat?lmas?na, öte yandan ise ?ngiliz aleyhte propagandas?n?n tesirsiz hale getirilmesine adad?. Gerekti?ini hissetti?i anda bilfiil Kafkas Cephelerinde silahl? bir aksiyon adam? olarak dövü?tü. Söz konusu "**ir?ad+cihad**" faaliyetlerini Güneydo?udaki a?iretler, Ortado?u'da Urban aras?nda Kürtçü ayr?l?kc?l??n alevlendi?i Mütareke gavyas?nda da azimle sürdürdü. Emperyalizmin oyunlar?na, "**böl ve yönet**" taktiklerine kar?? Anadolu'da millî kimli?in henüz yeterince köklenmedi?i dönemde ?slâm?n birle?tiricili?i ve onun ötesinde de kitleleri dü?mana kar?? hareketlendirici yönünden medet umdu, ona sar?ld?.

Bu zorlu dönemin iktidar partisi ?ttihatç?larla i?birli?inin, herhangi bir itirazî kayda maruz kalmad??n? söylemek de do?ru de?ildir. Kendisine "*Neden me?ruti hükûmete ve dinsiz olmayan Jön Türklere mümkün oldu?u kadar hüsn-üzan ediyorsun?*" diye soranlara; "**Mümkün oldu?u derecede su'-i zan etti?in için... E?er öyle ise zaten iyi yoksa, ta öyle olsunlar, yol gösteriyorum**" diyerek cevap verdi. "**K?ymetlerini takdir ile beraber, siyasi yanlar?ndaki ?iddete muar?z?m**" ?eklinde de bu deste?ini vas?flandırd?.²⁵ Çünkü, ?slâmc?l?k cerayan?n? fikir baz?ndan uygulamaya, gerek iç, gerek ise d?? siyasette ?ttihad ve Terakki'nin tercüme edebilece?ini san?yor ve ümit ediyordu. Ayr?ca, d?? dü?manlar?n yegâne müstakil ?slâm devleti olan Osmanl?y? y?kmaya azmettikleri bir ortamda

"Ben tokad?m? Antranik ile beraber Said Halim'e vurmam. Nazar?mda vuran da sefildir."²⁶

diyerek hassasiyetini dile getiriyordu.

?ttihad ve Terakki'nin yönetti?i Osmanl?, ?ngilizlerin de içinde oldu?u ?tilâf Devletlerince Birinci Dünya Sava??n?n sonunda y?k?ld?. Milli Mücadele ise ba?ar?l? oldu ve Türkiye Cumhuriyetini kurdu. Son söz olarak ?unu vurgulamak isterim; e?er onca ?ngiliz propangandas?na (ya da psikolojik sava??na) ra?men Osmanl?'da Arap ayaklanmas? sadece ?erif Hüseyin ve ailesine münhas?r kalm??; Milli Mücadele'de Güneydo?u a?iretleri Kuva-y? Milliye'yi desteklemi? ve ayn? dönemde Günay Asya Müslümanlar?n?n dü?man ?ngiltere nezdindeki bask? ve isyan tehditleri Londra'n?n Türk siyasetinde Ankara lehine baz? sonuçlar vermi?se, bu sürece katkıda bulunan **manevi mimarlar aras?nda herhalde Said Nursi'yi de anmak ilmî ve vicdanî bir de?erlendirme olacaktır.**

** Prof. Dr. Mim Kemal ÖKE

?stanbul'da do?du. ?i?li Terakki Lisesinden sonra, ?stanbul Amerikan Robert Kolejini bitirdi. ?ngiltere'de Cambridge'te iktisat ve tarih dallar?nda y?ksek tahsilini 1977 y?l?nda ikmal etti. Sussex (MA), Cambridge (M. Phil) ve ?stanbul ?niversitelerinde ihtisas yapt?. 1979'da Birle?mi?Milletler G?venlik Kuruluna ba?l?Filistin Dairesinde ?al??t?. Yurt d??ndaki dergilerde muhtelif makaleleri ve yak?n?a?Osmanl?tarihine ait kitaplar?vard?.r. 1984'de do?ent, 1985'de TRT Kurumunda T?rk Siyasal Tarihi dallar?nda genel m?d?r dan??man?oldu. Bu arada TRT'ye ?e?itli tarihî diziler haz?rlad?. 1990'da profes?rl?e y?kseldi. Halen Bo?azi?i ?niversitesi'nde ?retim g?revini devam ettirmekte, g?nl?k bir gazetede tarihi makaleler yazmakta, ?e?itli k?lt?rel vak?flarda y?netim kurulu ?yesi olarak hizmet vermekte, g?rsel medya t?r?nde televizyon program?yap?m ?al??malar?na, fikr?ve tarihî ara?t?rmalar?na devam etmektedir. 10'un ?zerinde T?rk?e ve ?ngilizce olarak yay?nlanm??eseri ve ?ok say?da ilm?makalesi mevcuttur.

2. Mim Kemal ?KE, *Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar* (?stanbul, 1990)

3. Safa M?rsel, *Siyasi D??nce Tarihi I????nda [Bedi?zzaman Said Nursi](#)* (?stanbul, 1989), s. 120-121.

4. Ayn?eser, s. 22

5. Ayn?eser, s. 47

6. M?nazarat (Yeni bask?: ?stanbul, 1977), s. 10.

7. Ayn?eser. s. 33-34

8. Bu konu, ayr?nt?l?olarak *Kutsal Topraklarda.. adl?eserimizde incelenmi?tir.*

9. M?nazarat, s. 20-21.

10. Bkz. *Divan-?Harb-i ?rfi* (Yeni Bask?: ?stanbul, 1978)

11. *Hutbe-i ?amiye* (Yeni Bask?: ?stanbul, t.y.), s. 16-17.

12. Ayn?eser, s. 18.

13. A. e., s. 39

14. A. e., s. 43.

15. A. e., s. 47.

16. A. e., s. 52.

17. A. e., s. 53

18. A. e., s. 57.

19. Necmeddin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflar*yla [Bediüzzaman Said Nursi](#) (İstanbul, 8. baskı: 1990), s. 153.

20. Şahiner, a. g. e., s. 228.

21. Aynüeser, s. 229.

22. Daha geniş bilgi için, bkz. *Hilafet Hareketleri* (Ankara, 1991).

23. Şahiner, a. g. e., s. 231.

24. Aynüeser. s. 250.

25. Münazarat, s. 79.

26. Şahiner, a. g. e., s. 116.